ΑΠΟΦΑΣΗ ΤΟΥ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟΥ (τρίτο τμήμα)

της 19ης Ιουνίου 2008 *

Στην υπόθεση C-219/07,

με αντικείμενο αίτηση εκδόσεως προδικαστικής αποφάσεως δυνάμει του άρθρου 234 ΕΚ, που υπέβαλε το Raad van State (Βέλγιο) με απόφαση της 16ης Απριλίου 2007, η οποία περιήλθε στο Δικαστήριο στις 27 Απριλίου 2007, στο πλαίσιο της δίκης

Nationale Raad van Dierenkwekers en Liefhebbers VZW,

Andibel VZW

κατά

Belgische Staat,

ΤΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ (τρίτο τμήμα),

συγκείμενο από τους A. Rosas, πρόεδρο τμήματος, J. N. Cunha Rodrigues (εισηγητή), J. Klučka, P. Lindh και A. Arabadjiev, δικαστές,

* Γλώσσα διαδικασίας: η ολλανδική.

γενική εισαγγελέας: V. Trstenjak
γραμματέας: M. Ferreira, κύρια υπάλληλος διοικήσεως,

έχοντας υπόψη την έγγραφη διαδικασία και κατόπιν της επ' ακροατηρίου συζητήσεως της 16ης Απριλίου 2008,

λαμβάνοντας υπόψη τις παρατηρήσεις που υπέβαλαν:

— το Nationale Raad van Dierenkwekers en Liefhebbers VZW, εκπροσωπούμενο από τον R. Portocarero, advocaat,

— το Andibel VZW, εκπροσωπούμενο από τον P. Calus, advocaat,

— η Βελγική Κυβέρνηση, εκπροσωπούμενη από την L. Van den Broeck, επικουρούμενο από τον J.-F. De Bock, advocaat,

— η Ολλανδική Κυβέρνηση, εκπροσωπούμενη από τις C. Wissels και M. de Mol, καθώς και τον Y. de Vries,

— η Σουηδική Κυβέρνηση, εκπροσωπούμενη από τον A. Kruse, καθώς και τις A. Falk και S. Johannesson,

— η Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, εκπροσωπούμενη από τους B. Stromsky και M. van Beek,

κατόπιν της αποφάσεως που έλαβε, αφού άκουσε τη γενική εισαγγελέα, να εκδικάσει την υπόθεση χωρίς ανάπτυξη προτάσεων,

εκδίδει την ακόλουθη

Απόφαση

1 Η αίτηση εκδόσεως προδικαστικής αποφάσεως αφορά την ερμηνεία του άρθρου 30 ΕΚ και του κανονισμού (ΕΚ) 338/97 του Συμβουλίου, της 9ης Δεκεμβρίου 1996, για την προστασία των ειδών άγριας πανίδας και χλωρίδας με τον έλεγχο του εμπορίου τους (ΕΕ 1997, L 61, σ. 1).

2 Η αίτηση αυτή υποβλήθηκε στο πλαίσιο της εξετάσεως δύο προσφυγών ακυρώσεως που άσκησαν ενώπιον του Raad van State, αντιστοίχως, το Nationale Raad van Dierenkwekers en Liefhebbers VZW, ένωση μη κερδοσκοπικού σκοπού με την επωνυμία «εθνικό συμβούλιο εκτροφέων κατοικιδίων ζώων και φιλοζώων» και το Andibel VZW, ένωση μη κερδοσκοπικού σκοπού στην οποία μετέχουν οι έμποροι που ασχολούνται με την πώληση πτηνών, κατοικιδίων ζώων και ειδών για τα ζώα αυτά, κατά του βελγικού βασιλικού διατάγματος της 7ης Δεκεμβρίου 2001 περί καθορισμού του καταλόγου των ζώων των οποίων επιτρέπεται η κατοχή (*Moniteur belge* της 14ης Φεβρουαρίου 2002, σ. 5479, στο εξής: βασιλικό διάταγμα).

Το νομικό πλαίσιο

Η κοινοτική νομοθεσία

3 Σύμφωνα με την τρίτη αιτιολογική σκέψη του κανονισμού 338/97:

«Οι διατάξεις του παρόντος κανονισμού δεν κωλύουν την εκ μέρους των κρατών μελών λήψη ή διατήρηση αυστηρότερων μέτρων, τηρουμένων των διατάξεων της Συνθήκης, ιδίως σε ό,τι αφορά την κατοχή δειγμάτων ειδών που εμπίπτουν στον παρόντα κανονισμό».

4 Το άρθρο 1 του κανονισμού 338/97 ορίζει τα ακόλουθα:

«Στόχος του παρόντος κανονισμού είναι να προστατευθούν τα είδη της άγριας πανίδας και χλωρίδας και να εξασφαλιστεί η διατήρησή τους με τον έλεγχο του εμπορίου τους σύμφωνα με τα ακόλουθα άρθρα.

Ο παρών κανονισμός εφαρμόζεται τηρουμένων των στόχων, των αρχών και των διατάξεων της σύμβασης που ορίζεται στο άρθρο 2.»

5 Το άρθρο 2 του κανονισμού αυτού περιλαμβάνει τους ακόλουθους ορισμούς:

«[…]

β) “σύμβαση”: η σύμβαση για το διεθνές εμπόριο των ειδών άγριας πανίδας και χλωρίδας που απειλούνται με εξαφάνιση (CITES)·

[…]

ιθ) “είδος”: είδος, υποείδος ή πληθυσμός τους·

κ) “δείγμα”: κάθε ζων ή νεκρό ζώο ή φυτό των ειδών των παραρτημάτων Α έως Δ, ή κάθε μέρος ή προϊόν που λαμβάνεται από αυτά, είτε είναι ενσωματωμένο σε άλλα εμπορεύματα είτε όχι, καθώς και οποιοδήποτε άλλο εμπόρευμα εφόσον, από τα δικαιολογητικά, τη συσκευασία ή ένα σήμα ή ετικέτα ή από οποιαδήποτε άλλη αιτία προκύπτει ότι πρόκειται για μέρη ή προϊόντα ζώων ή φυτών των ειδών αυτών, εκτός εάν τα μέρη ή τα προϊόντα αυτά εξαιρούνται ρητώς, με σχετική ένδειξη στο οικείο παράρτημα, από την εφαρμογή των διατάξεων του παρόντος κανονισμού ή των διατάξεων που αφορούν το παράρτημα στο οποίο είναι εγγεγραμμένο το συγκεκριμένο είδος.

Ένα δείγμα θεωρείται ότι ανήκει σε είδος των παραρτημάτων Α έως Δ εάν πρόκειται για ζώο ή φυτό, ή για μέρος ή προϊόν που λαμβάνεται από αυτά, του οποίου ένας τουλάχιστον “[γεννήτορας]” ανήκει σε ένα από τα εν λόγω είδη. Όταν οι “[γεννήτορες]” του ζώου ή του φυτού αυτού ανήκουν σε είδη διαφορετικών παραρτημάτων, ή σε είδη από τα οποία ένα μόνον καλύπτεται, εφαρμόζονται

οι διατάξεις του περισσότερο περιοριστικού παραρτήματος. Ωστόσο, για τα δείγματα υβριδικών φυτών, εάν ένας μόνον "[γεννήτορας]" ανήκει σε είδος του παραρτήματος Α, οι διατάξεις του περισσότερο περιοριστικού παραρτήματος εφαρμόζονται μόνον εφόσον το οικείο παράρτημα περιέχει σχετική ένδειξη·

κα) "εμπόριο": η εισαγωγή στην Κοινότητα, συμπεριλαμβανομένης της εισαγωγής από τη θάλασσα, και η εξαγωγή και η επανεξαγωγή από την Κοινότητα, καθώς και η χρησιμοποίηση και η μετακίνηση και η μεταβίβαση εντός της Κοινότητας, καθώς και εντός κράτους μέλους, δειγμάτων που καλύπτονται από τις διατάξεις του παρόντος κανονισμού.

[…]»

6 Σύμφωνα με το άρθρο 3 του ίδιου κανονισμού:

«1. Στο παράρτημα Α περιλαμβάνονται:

α) τα είδη του προσαρτήματος Ι της σύμβασης για τα οποία δεν έχουν διατυπώσει επιφύλαξη τα κράτη μέλη·

β) κάθε είδος:

i) για το οποίο υπάρχει ή μπορεί να υπάρξει ζήτηση εντός της Κοινότητας ή στο διεθνές εμπόριο και το οποίο είτε απειλείται με εξαφάνιση είτε είναι τόσο σπάνιο ώστε οποιοδήποτε εμπόριο, έστω και ασήμαντου όγκου, θα έθετε σε κίνδυνο την επιβίωση του είδους

ή

ii) ανήκει σε γένος του οποίου τα περισσότερα είδη ή συνιστά είδος του οποίου τα περισσότερα υποείδη, εγγράφονται στο παράρτημα Α δυνάμει των κριτηρίων του στοιχείου α΄ ή του στοιχείου β΄, σημείο i, και του οποίου η εγγραφή στο παράρτημα έχει ουσιαστική σημασία για την αποτελεσματική προστασία των ταξινομικών αυτών κατηγοριών.

2. Στο παράρτημα Β περιλαμβάνονται:

α) τα είδη του προσαρτήματος ΙΙ της σύμβασης, εκτός από εκείνα που περιλαμβάνονται στο παράρτημα Α και για τα οποία δεν έχουν διατυπώσει επιφύλαξη τα κράτη μέλη·

β) τα είδη του προσαρτήματος Ι της σύμβασης για τα οποία έχει διατυπωθεί επιφύλαξη·

γ) κάθε άλλο είδος που δεν περιλαμβάνεται στα προσαρτήματα Ι και ΙΙ της σύμβασης:

i) το οποίο αποτελεί αντικείμενο διεθνούς εμπορίου του οποίου ο όγκος ενδέχεται να θέσει σε κίνδυνο:

— την επιβίωσή του ή την επιβίωση των πληθυσμών ορισμένων χωρών

ή

— τη διατήρηση του συνολικού πληθυσμού σε επίπεδο που να συμβιβάζεται με τον ρόλο του είδους αυτού στα οικοσυστήματα στα οποία απαντά

ή

ii) του οποίου η εγγραφή στο παράρτημα, λόγω της ομοιότητάς του με άλλα είδη του παραρτήματος Α ή του παραρτήματος Β, έχει ουσιαστική σημασία για την αποτελεσματική διενέργεια των ελέγχων του εμπορίου των δειγμάτων των ειδών αυτών·

δ) είδη για τα οποία έχει βεβαιωθεί ότι η εισαγωγή ζώντων δειγμάτων στο φυσικό περιβάλλον της Κοινότητας συνιστά οικολογική απειλή για ιθαγενή άγρια είδη πανίδας και χλωρίδας της Κοινότητας.

3. Στο παράρτημα Γ περιλαμβάνονται:

α) τα είδη του προσαρτήματος ΙΙΙ της σύμβασης, εκτός από εκείνα που περιλαμβάνονται στο παράρτημα Α ή στο παράρτημα Β και για τα οποία δεν έχουν διατυπώσει επιφύλαξη τα κράτη μέλη·

β) τα είδη του προσαρτήματος ΙΙ της σύμβασης για τα οποία έχει διατυπωθεί επιφύλαξη·

4. Στο παράρτημα Δ περιλαμβάνονται:

α) είδη τα οποία δεν περιλαμβάνονται στα παραρτήματα Α έως Γ και των οποίων ο όγκος κοινοτικών εισαγωγών δικαιολογεί παρακολούθηση·

β) τα είδη του προσαρτήματος ΙΙΙ της σύμβασης για τα οποία έχει διατυπωθεί επιφύλαξη.

5. Εάν η κατάσταση διατήρησης ειδών που καλύπτονται από τον παρόντα κανονισμό επιβάλλει την εγγραφή τους σε προσάρτημα της σύμβασης, τα κράτη μέλη συμβάλλουν στις αναγκαίες τροποποιήσεις.»

7 Το άρθρο 8 του ίδιου κανονισμού ορίζει τα ακόλουθα:

«1. Η αγορά, η προσφορά προς αγορά, η απόκτηση για εμπορικούς σκοπούς, η έκθεση για εμπορικούς σκοπούς, η χρησιμοποίηση για κερδοσκοπικό σκοπό και η πώληση, η κατοχή με σκοπό την πώληση, η προσφορά προς πώληση ή η μεταφορά προς πώληση δειγμάτων ειδών του παραρτήματος Α απαγορεύονται.

2. Τα κράτη μέλη δύνανται να απαγορεύουν την κατοχή δειγμάτων, και συγκεκριμένα ζώντων ζώων που ανήκουν σε είδη του παραρτήματος Α.

[…]

5. Οι απαγορεύσεις της παραγράφου 1 ισχύουν και για τα δείγματα ειδών του παραρτήματος Β, εκτός εάν η αρμόδια αρχή του οικείου κράτους μέλους βεβαιώνεται ότι τα δείγματα αυτά αποκτήθηκαν και, εάν δεν προέρχονται από την Κοινότητα, εισήχθησαν σε αυτήν σύμφωνα με την ισχύουσα νομοθεσία περί διατηρήσεως της άγριας πανίδας και χλωρίδας.

6. Οι αρμόδιες αρχές των κρατών μελών μπορούν να πωλούν τα δείγματα ειδών των παραρτημάτων Β έως Δ τα οποία έχουν δημεύσει βάσει του παρόντος κανονισμού, εφόσον κατ' αυτόν τον τρόπο τα δείγματα αυτά δεν αποδίδονται απευθείας στο φυσικό ή νομικό πρόσωπο από το οποίο κατασχέθηκαν ή το οποίο συμμετέσχε στην παράβαση. Στη συνέχεια, τα δείγματα αυτά μπορούν να χρησιμοποιούνται για οποιοδήποτε σκοπό ως εάν είχαν αποκτηθεί νομίμως.»

Η εθνική νομοθεσία

8 Το άρθρο 3 bis του νόμου της 14ης Αυγούστου 1986 περί προστασίας και καλής διαβιώσεως των ζώων (*Moniteur belge* της 3ης Δεκεμβρίου 1986, σ. 16382, στο εξής: νόμος περί προστασίας των ζώων), που προστέθηκε με το άρθρο 3 του νόμου της 4ης Μαΐου 1995 (*Moniteur belge* της 28ης Ιουλίου 1995, σ. 20360), έχει ως ακολούθως:

«1. Απαγορεύεται η κατοχή ζώων τα οποία δεν ανήκουν στα είδη ή στις κατηγορίες που απαριθμούνται σε προβλεπόμενο από βασιλικό διάταγμα κατάλογο. Ο κατάλογος αυτός δεν επηρεάζει τη νομοθεσία που αφορά την προστασία απειλουμένων ειδών ζώων.

2. Κατά παρέκκλιση της παραγράφου 1, επιτρέπεται η κατοχή ζώων άλλων ειδών ή κατηγοριών πέραν των καθοριζομένων με βασιλικό διάταγμα:

1) από ζωολογικούς κήπους·

2) από εργαστήρια διεξαγωγής πειραμάτων·

3. a) από ιδιώτες, υπό την προϋπόθεση ότι μπορούν να αποδείξουν ότι κατείχαν τα ζώα πριν από την έναρξη της ισχύος τού διατάγματος περί του οποίου γίνεται λόγος στο άρθρο 3 bis. Η απόδειξη αυτή δεν απαιτείται για τα ζώα που γεννώνται από αυτά, υπό την προϋπόθεση ότι βρίσκονται στην κατοχή του πρώτου κυρίου·

b) από ιδιώτες που διαθέτουν σχετική άδεια του αρμόδιου για τη γεωργία υπουργού, κατόπιν γνωμοδοτήσεως της κατά το άρθρο 5, παράγραφος 2, δεύτερο εδάφιο, επιτροπής εμπειρογνωμόνων.

Με βασιλικό διάταγμα ορίζεται η διαδικασία εφαρμογής των διατάξεων των στοιχείων a και b. Το σχετικό βασιλικό διάταγμα μπορεί επί πλέον να προβλέπει ιδιαίτερες προϋποθέσεις για την κατοχή και την παρακολούθηση των ζώων·

4) από κτηνιάτρους, όταν πρόκειται για ζώα τρίτων τα οποία αυτοί διατηρούν προσωρινώς για κτηνιατρική περίθαλψη·

5) από σταθμούς φιλοξενίας ζώων, όταν πρόκειται για προσωρινή παραμονή ζώων που έχουν κατασχεθεί, εγκαταλειφθεί ή έχουν περισυλλεγεί χωρίς δυνατότητα εξακριβώσεως του κατόχου τους·

6) από καταστήματα εμπορίας ζώων, όταν κρατούν τα ζώα για σύντομο χρονικό διάστημα και εφόσον έχει συναφθεί προηγουμένως έγγραφη συμφωνία με φυσικά ή νομικά πρόσωπα περί των οποίων γίνεται λόγος στα σημεία 1, 2, 3 b) και 7·

7) από τσίρκα ή περιοδεύουσες εκθέσεις.

3. Με την επιφύλαξη των παρεκκλίσεων που προβλέπονται στην παράγραφο 2, με βασιλικό διάταγμα μπορεί να απαγορεύεται σε ορισμένα από τα απαριθμούμενα στην παράγραφο 2 φυσικά ή νομικά πρόσωπα η κατοχή συγκεκριμένων ζώων άλλων ειδών ή κατηγοριών.»

9 Το άρθρο 1 του βασιλικού διατάγματος όρισε την 1η Ιουνίου 2002 ως ημερομηνία ενάρξεως της ισχύος του άρθρου 3 bis του νόμου περί προστασίας των ζώων όσον αφορά τα θηλαστικά, το άρθρο 2 του εν λόγω βασιλικού διατάγματος προέβλεψε τον κατάλογο των θηλαστικών των οποίων επιτρέπεται η κατοχή και τα άρθρα 3 έως 5 περιέχουν τις διατάξεις εφαρμογής που προβλέπει το άρθρο 3 bis, παράγραφος 2, στοιχείο 3, δεύτερο εδάφιο, του νόμου αυτού. Το βασιλικό διάταγμα τροποποιήθηκε με άλλο βασιλικό διάταγμα της 22ας Αυγούστου 2002 (*Moniteur belge* της 25ης Σεπτεμβρίου 2002, σ. 43346), το οποίο προέβλεψε την καταβολή τέλους όσον αφορά κάθε αίτηση αδείας υποβαλλόμενη από ιδιώτες που επιθυμούν να κατέχουν θηλαστικά τα οποία δεν περιλαμβάνονται στον κατάλογο των ειδών των οποίων επιτρέπεται η κατοχή (άρθρο 1) και διεύρυνε τον κατάλογο αυτό, αυξάνοντας τον αριθμό των ειδών αυτών σε 46 (άρθρο 2).

Οι διαφορές της κύριας δίκης και τα προδικαστικά ερωτήματα

10 Ενώπιον του αιτούντος δικαστηρίου το Nationale Raad van Dierenkwekers en Liefhebbers VZW και το Andibel VZW ισχυρίστηκαν ότι το βασιλικό διάταγμα, σε συνδυασμό με τον νόμο περί προστασίας των ζώων, δημιουργεί μιαν απόλυτη

απαγόρευση εισαγωγής από άλλο κράτος μέλος, κατοχής και εμπορίας θηλαστικών για τα είδη που δεν περιλαμβάνονται στον λεγόμενο «θετικό» κατάλογο που προσαρτάται στο βασιλικό διάταγμα, ενώ η απαγόρευση αυτή είναι αντίθετη προς τον κανονισμό 338/97 και προς τη Συνθήκη, ειδικότερα δε προς το άρθρο 30 ΕΚ.

11 Το αιτούν δικαστήριο παρατηρεί ότι το βασιλικό διάταγμα έχει ως συνέπεια ότι, εκτός των περιπτώσεων που απαριθμούνται στο άρθρο 3 bis, παράγραφος 2, του νόμου περί προστασίας των ζώων, καθιστά αδύνατη την κατοχή στο Βέλγιο οποιουδήποτε θηλαστικού μη ανήκοντος στα είδη που περιλαμβάνονται στον κατάλογο αυτό. Ένα κανονιστικό διάταγμα τέτοιας φύσεως έχει αναμφισβήτητα επιπτώσεις επί του εμπορίου μεταξύ των κρατών μελών.

12 Υπό τις συνθήκες αυτές, το Raad van State αποφάσισε να αναστείλει τη διαδικασία και να υποβάλει στο Δικαστήριο τα ακόλουθα προδικαστικά ερωτήματα:

«1) Έχει το άρθρο 30 [ΕΚ], καθαυτό ή σε συνδυασμό με τον κανονισμό […] 338/97 […], την έννοια ότι απαγόρευση εισαγωγής και εμπορίας ζώων, θεσπισθείσα κατ' εφαρμογή του άρθρου 3 bis, παράγραφος 1, του νόμου [περί προστασίας των ζώων], δεν δικαιολογείται όσον αφορά θηλαστικά που εισάγονται από άλλο κράτος μέλος της Ευρωπαϊκής Ενώσεως και υπάγονται [στα παραρτήματα] Β, Γ ή Δ του κανονισμού αυτού ή τα οποία δεν περιλαμβάνονται στον κανονισμό, όταν τα εν λόγω θηλαστικά αποτελούν το αντικείμενο κατοχής εντός του άλλου αυτού κράτους μέλους, η νομοθεσία του οποίου συνάδει προς τις διατάξεις του κανονισμού;

2) Εμποδίζει το άρθρο 30 [ΕΚ] ή ο κανονισμός 338/97 την εφαρμογή κανονιστικής ρυθμίσεως κράτους μέλους η οποία, βάσει της υφιστάμενης νομοθεσίας περί προστασίας των ζώων, απαγορεύει κάθε εμπορική εκμετάλλευση άλλων ζωικών ειδών πέραν αυτών που παραθέτει ρητώς η εν λόγω εθνική ρύθμιση, όταν ο σκοπός της προστασίας των εν λόγω ειδών, κατά την έννοια του άρθρου 30 [ΕΚ], μπορεί να επιτυγχάνεται το ίδιο αποτελεσματικά με μέτρα που περιορίζουν λιγότερο το ενδοκοινοτικό εμπόριο;»

Επί των προδικαστικών ερωτημάτων

13 Με τα δύο ερωτήματά του, που πρέπει να εξεταστούν μαζί, το αιτούν δικαστήριο ερωτά κατ' ουσίαν αν τα άρθρα 28 ΕΚ και 30 ΕΚ, χωριστά ή σε συνδυασμό με τον κανονισμό 338/97, εμποδίζουν την εφαρμογή εθνικής ρυθμίσεως όπως αυτής της κύριας δίκης, κατά την οποία η απαγόρευση εισαγωγής, κατοχής και εμπορίας άλλων θηλαστικών πέραν εκείνων που απαριθμεί ρητά η κανονιστική αυτή ρύθμιση έχει εφαρμογή σε είδη θηλαστικών που δεν περιλαμβάνονται στο παράρτημα Α του εν λόγω κανονισμού.

14 Πρέπει να σημειωθεί εκ προοιμίου ότι, σύμφωνα με την τρίτη αιτιολογική σκέψη του κανονισμού 338/97, οι διατάξεις του κανονισμού αυτού δεν εμποδίζουν τη λήψη αυστηρότερων μέτρων από τα κράτη μέλη, τηρουμένων των διατάξεων της Συνθήκης, ιδίως όσον αφορά την κατοχή ζωικών ειδών που εμπίπτουν στον ως άνω κανονισμό.

15 Εξάλλου, το άρθρο 176 ΕΚ ορίζει ότι τα μέτρα προστασίας που θεσπίζονται, όπως ο κανονισμός 338/97, δυνάμει του άρθρου 175 ΕΚ δεν εμποδίζουν τα κράτη μέλη να διατηρούν και να θεσπίζουν μέτρα ενισχυμένης προστασίας, τα οποία πρέπει να συμβιβάζονται με τη Συνθήκη (βλ. απόφαση της 23ης Οκτωβρίου 2001, C-510/99, Tridon, Συλλογή 2001, σ. I-7777, σκέψη 45).

16 Από την απόφαση του αιτούντος δικαστηρίου προκύπτει ότι, σύμφωνα με την επίμαχη κανονιστική ρύθμιση της κύριας δίκης, επιτρέπεται η κατοχή, η εισαγωγή και η εμπορία στο Βέλγιο μόνον των θηλαστικών τα οποία ανήκουν στα είδη που περιλαμβάνονται στον κατάλογο τον οποίο αποτελεί το παράρτημα Ι του βασιλικού διατάγματος, πέραν των περιπτώσεων που απαριθμούνται στο άρθρο 3 bis, παράγραφος 2, του νόμου περί προστασίας των ζώων.

17 Τα προδικαστικά ερωτήματα δεν αφορούν την απαγόρευση εισαγωγής, κατοχής και εμπορίας θηλαστικών που προβλέπει η επίμαχη κανονιστική ρύθμιση παρά μόνον καθόσον αυτή εφαρμόζεται στα είδη θηλαστικών που απαριθμούνται στα παραρτήματα Β, Γ και Δ του κανονισμού 338/97, καθώς και σε εκείνα που δεν εμπίπτουν στο πεδίο εφαρμογής του κανονισμού αυτού.

18 Δεν αμφισβητείται ότι ο κανονισμός 338/97 δεν περιλαμβάνει μια γενική απαγόρευση εισαγωγής και εμπορίας άλλων ειδών πέραν εκείνων περί των οποίων γίνεται λόγος στο παράρτημα Α αυτού.

19 Όσον αφορά ειδικότερα την απαγόρευση εμπορίας των ειδών που περιλαμβάνονται στο παράρτημα Β του κανονισμού 338/97, το Δικαστήριο έχει δεχθεί ότι αυτή αποτελεί αυστηρότερο μέτρο υπό την έννοια του άρθρου 176 ΕΚ (απόφαση Tridon, προαναφερθείσα, σκέψη 49). Τούτο συμβαίνει επίσης όσον αφορά τα ζωικά είδη που περιλαμβάνονται στα παραρτήματα Γ και Δ του ίδιου κανονισμού, καθόσον αυτός δεν περιλαμβάνει καμία ειδική διάταξη απαγορεύουσα γενικά την εμπορία τους. Το ίδιο συμπέρασμα επιβάλλεται κατά μείζονα λόγο όσον αφορά τα είδη τα οποία δεν αφορά ο κανονισμός αυτός, καθόσον δεν έχει ληφθεί κανένα μέτρο εναρμονίσεως σε κοινοτικό επίπεδο που να προβλέπει απαγόρευση εμπορίας των ζώων αυτών.

20 Το βασιλικό διάταγμα έχει ως συνέπεια ότι, κατά κανόνα, δεν είναι δυνατή η εισαγωγή, η κατοχή και η διάθεση στο εμπόριο στο Βέλγιο ζωικών ειδών που δεν απαριθμούνται στο παράρτημα Α του κανονισμού 338/97, το οποίο βασιλικό διάταγμα αποτελεί κανονιστική ρύθμιση αυστηρότερη από τον κανονισμό αυτό, η οποία πρέπει να εξεταστεί κατά συνέπεια σε συνάρτηση με το άρθρο 28 ΕΚ.

21 Μια κανονιστική ρύθμιση όπως αυτή της κύριας δίκης, όταν έχει εφαρμογή σε ζωικά είδη προερχόμενα από άλλο κράτος μέλος, είναι ικανή να παρεμποδίσει το ενδοκοινοτικό εμπόριο υπό την έννοια του άρθρου 28 ΕΚ (βλ., επ' αυτού, απόφαση Tridon, προαναφερθείσα, σκέψη 49).

22 Πράγματι, συνιστά μέτρο αποτελέσματος ισοδυνάμου προς ποσοτικό περιορισμό, υπό την έννοια του άρθρου 28 ΕΚ, η νομοθετική διάταξη κράτους μέλους με την οποία απαγορεύεται η διάθεση στο εμπόριο, η κτήση, η προσφορά, η παρουσίαση ή η διάθεση προς πώληση, η κατοχή, η παρασκευή, η μεταφορά, η πώληση, η μεταβίβαση εξ επαχθούς ή χαριστικής αιτίας, η εισαγωγή ή η χρήση εμπορευμάτων για τα οποία δεν έχει χορηγηθεί προηγουμένως σχετική άδεια (βλ. επ' αυτού, ιδίως, απόφαση της 17ης Σεπτεμβρίου 1998, C-400/96, Harpegnies, Συλλογή 1998, σ. I-5121, σκέψη 30).

23 Το Δικαστήριο έχει ακόμη δεχθεί ότι μια κανονιστική ρύθμιση η οποία εξαρτά τη διάθεση στο εμπόριο ορισμένων εμπορευμάτων από την προηγούμενη εγγραφή τους σε ένα «θετικό κατάλογο» καθιστά δυσχερέστερη και πιο δαπανηρή την εμπορία τους και, κατά συνέπεια, εμποδίζει τις εμπορικές συναλλαγές μεταξύ των κρατών μελών (βλ., συναφώς, απόφαση της 5ης Φεβρουαρίου 2004, C-24/00, Επιτροπή κατά Γαλλίας, Συλλογή 2004, σ. I-1277, σκέψη 23).

24 Κατά τη Βελγική Κυβέρνηση, η ρύθμιση της κύριας δίκης, μολονότι παρεμποδίζει την ελεύθερη κυκλοφορία των εμπορευμάτων, επιδιώκει θεμιτό σκοπό, ήτοι την καλή διαβίωση των ζώων που διατηρούνται σε αιχμαλωσία. Στηρίζεται στη διαπίστωση ότι η κατοχή θηλαστικών είναι αποδεκτή μόνο σε περιορισμένο αριθμό περιπτώσεων, λαμβανομένων υπόψη των στοιχειωδών φυσικών και ηθολογικών αναγκών των θηλαστικών αυτών. Η ως άνω κυβέρνηση σημειώνει συναφώς ότι, αν προκύπτει, λαμβανομένων υπόψη των αναγκών αυτών, ότι κατοχή από οποιονδήποτε συγκεκριμένων ειδών θηλαστικών δεν μπορεί παρά να πραγματοποιείται σε βάρος της καλής διαβιώσεώς τους, τα ζώα αυτά δεν μπορούν να περιληφθούν στον θετικό κατάλογο και, κατά συνέπεια, να διατίθενται στο εμπόριο, με την επιφύλαξη του προβλέποντος παρεκκλίσεις συστήματος του άρθρου 3 bis, παράγραφος 2, του νόμου περί προστασίας των ζώων. Επομένως, η εν λόγω κανονιστική ρύθμιση δικαιολογείται από την προστασία της υγείας και της ζωής των οικείων ζώων.

25 Επιπλέον, κατά τη Βελγική Κυβέρνηση, η επίμαχη κανονιστική ρύθμιση είναι σύμφωνη με την αρχή της αναλογικότητας, λαμβανομένου υπόψη του επιδιωκόμενου σκοπού. Αφενός, δεν εισάγει απόλυτη απαγόρευση εισαγωγής των ζώων αυτών. Πράγματι, σύμφωνα με το άρθρο 3 bis, παράγραφος 2, του νόμου περί προστασίας των ζώων, επιτρέπεται παρά ταύτα η κατοχή ειδών ή κατηγοριών ζώων που δεν περιλαμβάνονται στον κατάλογο τον οποίο αποτελεί το παράρτημα Ι του βασιλικού διατάγματος, μεταξύ άλλων από ζωολογικούς κήπους, εργαστήρια, τσίρκα και περιοδεύουσες εκθέσεις, αλλά και από ιδιώτες που έχουν σχετική άδεια του αρμόδιου για

την προστασία των ζώων υπουργού και από καταστήματα εμπορίας ζώων, υπό την προϋπόθεση όμως ότι έχει συναφθεί προηγουμένως συμφωνία με φυσικά ή νομικά πρόσωπα υπαγόμενα σε μία από τις προαναφερθείσες κατηγορίες.

26 Αφετέρου, ο θετικός κατάλογος θεσπίστηκε μετά τον καθορισμό αντικειμενικών κριτηρίων από το Εθνικό Συμβούλιο Καλής Διαβιώσεως των Ζώων [συμβουλευτικό όργανο του Υπουργείου Υγείας] με βάση ιδίως τις γνώμες επιστημόνων και ειδικών του σχετικού τομέα. Τα κριτήρια αυτά είναι τα ακόλουθα. Πρώτον, πρέπει να καθίσταται ευχερής η διατήρηση των ζώων και να είναι δυνατή η φύλαξή τους ικανοποιουμένων των ουσιωδών φυσικών, ηθολογικών και οικολογικών αναγκών τους, δεύτερον, τα ζώα δεν πρέπει να είναι εκ φύσεως επιθετικά ούτε να ενέχουν άλλο ιδιαίτερο κίνδυνο για την ανθρώπινη υγεία, τρίτον, δεν μπορούν να ανήκουν σε είδη για τα οποία υπάρχουν σαφείς ενδείξεις ότι τα ζώα αυτά, αν διαφύγουν στο φυσικό περιβάλλον, μπορούν να επιβιώσουν εκεί και να αποτελέσουν, με τον τρόπο αυτό, οικολογική απειλή και, τέταρτον, πρέπει να υφίστανται βιβλιογραφικά στοιχεία σχετικά με την κατοχή τους. Σε περίπτωση αντιφάσεως μεταξύ των διαθέσιμων στοιχείων ή πληροφοριών επί της δυνατότητας κατοχής ζώων κάποιου είδους, η αμφιβολία λαμβάνεται υπόψη υπέρ του ζώου.

27 Συναφώς, πρέπει να υπομνησθεί, πρώτον, ότι η προστασία της καλής διαβιώσεως των ζώων αποτελεί θεμιτό σκοπό γενικού συμφέροντος, η σημασία του οποίου υπογραμμίζεται ιδίως με τη θέσπιση από τα κράτη μέλη του πρωτοκόλλου για την προστασία και την καλή διαβίωση των ζώων, που προσαρτάται στη Συνθήκη περί ιδρύσεως της Ευρωπαϊκής Κοινότητας (ΕΕ 1997, C 340, σ. 110). Εξάλλου, το Δικαστήριο έχει διαπιστώσει επανειλημμένως το ενδιαφέρον που επιδεικνύει η Κοινότητα για την υγεία και την προστασία των ζώων (βλ. απόφαση της 17ης Ιανουαρίου 2008, C-37/06 και C-58/06, Viamex Agrar Handel και ZVK, Συλλογή 2008, σ. I-69, σκέψεις 22 και 23 καθώς και την εκεί παρατιθέμενη νομολογία).

28 Πρέπει να υπομνησθεί, δεύτερον, ότι, κατά το άρθρο 30 ΕΚ, οι διατάξεις των άρθρων 28 ΕΚ και 29 ΕΚ δεν εμποδίζουν τις απαγορεύσεις ή τους περιορισμούς που δικαιολογούνται, μεταξύ άλλων, από λόγους προστασίας της υγείας και της ζωής των ανθρώπων και των ζώων, υπό την προϋπόθεση όμως ότι οι εν λόγω απαγορεύσεις ή περιορισμοί δεν αποτελούν ούτε μέσο αυθαιρέτων διακρίσεων ούτε συγκεκαλυμμένο περιορισμό στο εμπόριο μεταξύ των κρατών μελών, καθώς και ότι το Δικαστήριο έχει κρίνει ότι η προστασία της υγείας και της ζωής των ζώων συνιστά θεμελιώδη απαίτηση αναγνωριζομένη από το κοινοτικό δίκαιο (βλ. συναφώς απόφαση της 11ης Μαΐου 1999, C-350/97, Monsees, Συλλογή 1999, σ. I-2921, σκέψη 24).

29 Όσον αφορά τον κίνδυνο να διαφύγουν τα ζώα αυτά στο φυσικό περιβάλλον και να επιζήσουν εκεί, αποτελώντας με τον τρόπο αυτό οικολογική απειλή, πρέπει να υπομνησθεί, τρίτον, ότι από πάγια νομολογία προκύπτει ότι περιορισμοί της ελεύθερης κυκλοφορίας των εμπορευμάτων μπορούν να δικαιολογούνται από επιτακτικές ανάγκες όπως η προστασία του περιβάλλοντος (βλ. αποφάσεις της 14ης Ιουλίου 1998, C-341/95, Bettati, Συλλογή 1998, σ. I-4355, σκέψη 62, και της 12ης Οκτωβρίου 2000, C-314/98, Snellers, Συλλογή 2000, σ. I-8633, σκέψη 55).

30 Ναι μεν η αρχή της αναλογικότητας η οποία αποτελεί τη βάση της τελευταίας περιόδου του άρθρου 30 ΕΚ απαιτεί η δυνατότητα των κρατών μελών να απαγορεύουν τις εισαγωγές ζώων που προέρχονται από άλλα κράτη μέλη στα οποία αυτά νομίμως διατίθεται στο εμπόριο να περιορίζεται στον βαθμό που τούτο είναι αναγκαίο για την επίτευξη των θεμιτών επιδιωκομένων σκοπών προστασίας (βλ. επ' αυτού, ιδίως, απόφαση Harpegnies, προαναφερθείσα, σκέψη 34), όμως, κατά την εφαρμογή της αρχής αυτής στο πλαίσιο υποθέσεως όπως αυτής της κύριας δίκης, πρέπει να ληφθεί υπόψη η ιδιαίτερη φύση των επίμαχων ζώων, καθώς και τα συμφέροντα και οι ανάγκες που υπενθυμίζονται στις σκέψεις 27 έως 29 της παρούσας αποφάσεως.

31 Το γεγονός ότι ένα κράτος μέλος επιβάλλει κανόνες λιγότερο αυστηρούς από εκείνους που ισχύουν εντός άλλου κράτους μέλους δεν σημαίνει, αυτό καθαυτό, ότι οι τελευταίοι αυτοί κανόνες είναι αντίθετοι προς την αρχή της αναλογικότητας και, επομένως, ασυμβίβαστοι προς το κοινοτικό δίκαιο. Πράγματι, το γεγονός και μόνον ότι ένα κράτος μέλος επέλεξε ένα σύστημα προστασίας διαφορετικό από εκείνο που έχει επιλέξει άλλο κράτος μέλος δεν μπορεί να ασκεί επιρροή επί της εκτιμήσεως της ανάγκης υπάρξεως διατάξεων θεσπιζομένων στον τομέα αυτό και της τηρήσεως της αρχής της αναλογικότητας (βλ., ιδίως, απόφαση της 1ης Φεβρουαρίου 2001, C-108/96, Mac Quen κ.λπ., Συλλογή 2001, σ. I-837, σκέψεις 33 και 34).

32 Σε αντίθεση προς όσα υποστηρίζουν οι προσφεύγουσες ενώσεις της κύριας δίκης, ένα σύστημα αρνητικού καταλόγου, που συνίσταται στον περιορισμό της απαγορεύσεως μόνο στα είδη των θηλαστικών που θα καθορίζει ο κατάλογος αυτός, ενδέχεται να μην αρκεί προς επίτευξη του σκοπού της προστασίας ή της διασφαλίσεως των συμφερόντων και των αναγκών που παρατίθενται στις σκέψεις 27 έως 29 της παρούσας αποφάσεως. Πράγματι, η προσφυγή σε ένα τέτοιο σύστημα μπορεί να σημαίνει ότι θα επιτρέπεται ελεύθερα η κατοχή ζώων κάποιου είδους θηλαστικών όταν ένα είδος θηλαστικών δεν περιλαμβάνεται στον εν λόγω κατάλογο, χωρίς όμως να υφίσταται κάποια επιστημονική εκτίμηση που να εγγυάται ότι η κατοχή αυτή δεν

ενέχει κανένα κίνδυνο για τη διασφάλιση των ως άνω συμφερόντων και αναγκών (βλ., κατ' αναλογία, απόφαση της 12ης Ιουλίου 2005, C-154/04 και C-155/04, Alliance for Natural Health κ.λπ., Συλλογή 2005, σ. I-6451, σκέψη 70).

33 Εντούτοις, σύμφωνα με τη νομολογία του Δικαστηρίου, μια ρύθμιση η οποία, όπως αυτή της κύριας δίκης, εξαρτά την κατοχή θηλαστικών από την προηγούμενη εγγραφή των ειδών στα οποία αυτά ανήκουν σε θετικό κατάλογο και η οποία έχει εφαρμογή επίσης στα είδη ζώων που νομίμως κατέχονται εντός άλλων κρατών μελών δεν είναι σύμφωνη προς το κοινοτικό δίκαιο παρά μόνον αν πληρούνται ορισμένες προϋποθέσεις (βλ. κατ' αναλογία, ιδίως, αποφάσεις της 16ης Ιουλίου 1992, C-344/90, Επιτροπή κατά Γαλλίας, Συλλογή 1992, σ. I-4719, σκέψεις 8 και 16, καθώς και Επιτροπή κατά Γαλλίας, προαναφερθείσα, σκέψη 25).

34 Καταρχάς, η θέσπιση ενός τέτοιου καταλόγου και οι μεταγενέστερες τροποποίησεις του πρέπει να στηρίζονται σε αντικειμενικά κριτήρια και να μην εισάγουν δυσμενείς διακρίσεις (βλ. επ' αυτού, ιδίως, απόφαση της 23ης Σεπτεμβρίου 2003, C-192/01, Επιτροπή κατά Δανία, Συλλογή 2003, σ. I-9693, σκέψη 53).

35 Στη συνέχεια, η ρύθμιση αυτή πρέπει να προβλέπει μια διαδικασία παρέχουσα στους ενδιαφερομένους τη δυνατότητα να επιτύχουν την εγγραφή νέων ειδών θηλαστικών στον εθνικό πίνακα των επιτρεπομένων ζωικών ειδών. Η διαδικασία αυτή πρέπει να είναι εύκολα προσιτή, πράγμα το οποίο προϋποθέτει ότι πρέπει να προβλέπεται ρητά από πράξη γενικής ισχύος, και πρέπει να μην είναι υπέρμετρα χρονοβόρα, ενώ σε περίπτωση που καταλήγει σε αρνητική απόφαση, η οποία πρέπει να αιτιολογείται, πρέπει η απόφαση αυτή να μπορεί να προσβάλλεται δικαστικώς (βλ., κατ' αναλογία, προαναφερθείσες αποφάσεις της 16ης Ιουλίου 1992, Επιτροπή κατά Γαλλίας, σκέψη 9, καθώς και της 5ης Φεβρουαρίου 2004, Επιτροπή κατά Γαλλίας, σκέψεις 26 και 37).

36 Τέλος, οι αρμόδιες διοικητικές αρχές μπορούν να απορρίπτουν αίτηση με την οποία ζητείται η εγγραφή κάποιου είδους θηλαστικών στον εν λόγω κατάλογο μόνον αν η κατοχή ζώων του είδους αυτού ενέχει ουσιαστικό κίνδυνο για τη διασφάλιση των συμφερόντων και αναγκών που παρατίθενται στις σκέψεις 27 έως 29 της παρούσας

αποφάσεως (βλ. κατ' αναλογία, ιδίως, προαναφερθείσες αποφάσεις της 16ης Ιουλίου 1992, Επιτροπή κατά Γαλλίας, σκέψη 10, και της 5ης Φεβρουαρίου 2004, Επιτροπή κατά Γαλλίας, σκέψη 27).

37 Εν πάση περιπτώσει, οι αρμόδιες αρχές δεν μπορούν να απορρίπτουν αίτηση εγγραφής ζωικού είδους στον κατάλογο των θηλαστικών των οποίων επιτρέπεται η κατοχή παρά μόνον κατόπιν ενδελεχούς αξιολογήσεως του κινδύνου που ενέχει η κατοχή ζώων του οικείου είδους για τη διασφάλιση των συμφερόντων και αναγκών που παρατίθενται στις σκέψεις 27 έως 29 της παρούσας αποφάσεως, αξιολογήσεως η οποία πρέπει να διενεργείται βάσει των πλέον αξιόπιστων διαθέσιμων επιστημονικών στοιχείων και των πλέον πρόσφατων πορισμάτων της διεθνούς έρευνας (βλ. κατ' αναλογία, ιδίως, απόφαση Alliance for Natural Health κ.λπ., προαναφερθείσα, σκέψη 73).

38 Όταν είναι μεν αδύνατο να προσδιοριστεί με βεβαιότητα η ύπαρξη ή η έκταση του ως άνω κινδύνου επειδή τα αποτελέσματα των σχετικών ερευνών είναι ανεπαρκή, μη πειστικά ή ασαφή, υφίσταται όμως το ενδεχόμενο προκλήσεως ουσιαστικής βλάβης σε βάρος της υγείας ανθρώπων ή ζώων ή σε βάρος του περιβάλλοντος σε περίπτωση που πραγματοποιηθεί ο κίνδυνος αυτός, η αρχή της προνοίας δικαιολογεί τη λήψη περιοριστικών μέτρων.

39 Εξάλλου, πρέπει να σημειωθεί ότι παρεκκλίσεις όπως εκείνες που προβλέπει το άρθρο 3 bis, παράγραφος 2, του νόμου περί προστασίας των ζώων δεν πρέπει να έχουν ως αποτέλεσμα να ευνοούν τα εγχώρια προϊόντα, πράγμα το οποίο θα αποτελούσε αυθαίρετη δυσμενή διάκριση ή συγκαλυμμένο περιορισμό σε βάρος των εισαγομένων από άλλα κράτη μέλη προϊόντων (βλ., ιδίως, απόφαση της 16ης Δεκεμβρίου 1980, 27/80, Fietje, Συλλογή τόμος 1980/III, σ. 517, σκέψη 14).

40 Όσον αφορά ειδικότερα τις προϋποθέσεις, όπως αυτές του άρθρου 3 bis, παράγραφος 2, σκέψεις 3, στοιχείο b, και 6, του νόμου περί προστασίας των ζώων, οι οποίες προβλέπονται προκειμένου να επιτρέπεται σε ιδιώτες ή σε καταστήματα εμπορίας ζώων η κατοχή ειδών θηλαστικών τα οποία δεν απαριθμούνται στον κατάλογο που προσαρτάται στο βασιλικό διάταγμα, πρέπει να εξετάζεται αν οι προϋποθέσεις αυτές

είναι αντικειμενικά δικαιολογημένες και δεν βαίνουν πέραν των όσων απαιτούνται για την επίτευξη του σκοπού τον οποίο επιδιώκει η εθνική ρύθμιση στο σύνολό της.

41 Έτσι, διαπιστώνεται ότι η εκτίμηση της συμφωνίας ενός συστήματος όπως αυτό της κύριας δίκης προς την αρχή της αναλογικότητας, ειδικότερα η εκτίμηση του αν ο επιδιωκόμενος σκοπός μπορεί να επιτευχθεί με μέτρα που επηρεάζουν λιγότερο το ενδοκοινοτικό εμπόριο, δεν μπορεί να πραγματοποιηθεί, εν προκειμένω, χωρίς συμπληρωματικά πληροφοριακά στοιχεία σχετικά με το ως άνω σύστημα και με την εφαρμογή του. Η εκτίμηση των καθοριζομένων κριτηρίων και της εφαρμογής τους, του περιεχομένου των παρεκκλίσεων που προβλέπει το άρθρο 3 bis, παράγραφος 2, του νόμου περί προστασίας των ζώων και των χαρακτηριστικών της σχετικής διαδικασίας εγγραφής, όπως είναι η εύκολη πρόσβαση σ' αυτήν και οι δυνατότητες ασκήσεως προσφυγής σε περίπτωση που η διοίκηση αρνηθεί τη ζητούμενη εγγραφή, προϋποθέτει συγκεκριμένη εξέταση, στηριζόμενη ιδίως στις διάφορες εφαρμοστέες νομοθετικές διατάξεις και στην ακολουθούμενη πρακτική, καθώς και σε επιστημονικές μελέτες, εξέταση στην οποία πρέπει να προβεί το αιτούν δικαστήριο (βλ., επ' αυτού, απόφαση Tridon, προαναφερθείσα, σκέψη 58).

42 Λαμβανομένων υπόψη των ανωτέρω σκέψεων, στα υποβληθέντα ερωτήματα πρέπει να δοθεί η απάντηση ότι τα άρθρα 28 ΕΚ και 30 ΕΚ, χωριστά ή σε συνδυασμό με τον κανονισμό 338/97, δεν εμποδίζουν την εφαρμογή εθνικής ρυθμίσεως όπως αυτής της κύριας δίκης, κατά την οποία η απαγόρευση εισαγωγής, κατοχής και εμπορίας θηλαστικών που ανήκουν σε άλλα είδη πέραν εκείνων τα οποία ρητά παραθέτει η ρύθμιση αυτή εφαρμόζεται σε είδη θηλαστικών που δεν περιλαμβάνονται στο παράρτημα Α του εν λόγω κανονισμού, αν η προστασία και η διασφάλιση των συμφερόντων και αναγκών που παρατίθενται στις σκέψεις 27 έως 29 της παρούσας αποφάσεως δεν μπορεί να επιτευχθεί εξίσου αποτελεσματικά με μέτρα που περιορίζουν λιγότερο το ενδοκοινοτικό εμπόριο.

43 Εναπόκειται στο αιτούν δικαστήριο να εξακριβώσει:

— αν η κατάρτιση και οι μεταγενέστερες τροποποιήσεις του εθνικού καταλόγου των ειδών θηλαστικών των οποίων επιτρέπεται η κατοχή στηρίζονται σε αντικειμενικά κριτήρια και δεν εισάγουν δυσμενείς διακρίσεις·

— αν προβλέπεται διαδικασία παρέχουσα στους ενδιαφερομένους τη δυνατότητα να επιτύχουν την εγγραφή ειδών θηλαστικών στον κατάλογο αυτό, αν είναι ευχερής η πρόσβαση στην εν λόγω διαδικασία, αν αυτή δεν είναι υπερβολικά χρονοβόρα και αν προβλέπεται η δυνατότητα ασκήσεως προσφυγής ενώπιον δικαστηρίου σε περίπτωση αρνήσεως της διοικήσεως να προβεί στη σχετική εγγραφή, αρνήσεως η οποία πρέπει να αιτιολογείται·

— αν οι αρμόδιες διοικητικές αρχές μπορούν να απορρίπτουν τις αιτήσεις εγγραφής κάποιου είδους θηλαστικών στον εν λόγω κατάλογο ή τις αιτήσεις χορηγήσεως κατά παρέκκλιση ατομικής αδείας κατοχής ειδών που δεν παρατίθενται στον εν λόγω κατάλογο μόνο σε περίπτωση που η κατοχή των οικείων ειδών ενέχει ουσιαστικό κίνδυνο για τη διασφάλιση των προαναφερομένων συμφερόντων και αναγκών και

— αν οι προϋποθέσεις οι οποίες προβλέπονται για την κατοχή ειδών θηλαστικών που δεν απαριθμούνται στον ως άνω κατάλογο, όπως αυτές περί των οποίων γίνεται λόγος στο άρθρο 3 bis, παράγραφος 2, σημεία 3, στοιχείο b, και 6, του νόμου περί προστασίας των ζώων, είναι αντικειμενικά δικαιολογημένες και δεν βαίνουν πέραν των όσων απαιτούνται για την επίτευξη του σκοπού τον οποίο επιδιώκει η εθνική ρύθμιση στο σύνολό της.

Επί των δικαστικών εξόδων

44 Δεδομένου ότι η παρούσα διαδικασία έχει ως προς τους διαδίκους της κύριας δίκης τον χαρακτήρα παρεμπίπτοντος που ανέκυψε ενώπιον του εθνικού δικαστηρίου, σ' αυτό εναπόκειται να αποφανθεί επί των δικαστικών εξόδων. Τα έξοδα στα οποία υποβλήθηκαν όσοι υπέβαλαν παρατηρήσεις στο Δικαστήριο, πλην των ως άνω διαδίκων, δεν αποδίδονται.

Για τους λόγους αυτούς, το Δικαστήριο (τρίτο τμήμα) αποφαίνεται:

Τα άρθρα 28 ΕΚ και 30 ΕΚ, χωριστά ή σε συνδυασμό με τον κανονισμό (ΕΚ) 338/97 του Συμβουλίου, της 9ης Δεκεμβρίου 1996, για την προστασία των ειδών άγριας πανίδας και χλωρίδας με τον έλεγχο του εμπορίου τους, δεν εμποδίζουν την εφαρμογή εθνικής ρυθμίσεως όπως αυτής της κύριας δίκης, κατά την οποία η απαγόρευση εισαγωγής, κατοχής και εμπορίας θηλαστικών που ανήκουν σε άλλα είδη πέραν εκείνων τα οποία ρητά παραθέτει η ρύθμιση αυτή εφαρμόζεται σε είδη θηλαστικών που δεν περιλαμβάνεται στο παράρτημα Α του εν λόγω κανονισμού, αν η προστασία και η διασφάλιση των συμφερόντων και αναγκών που παρατίθενται στις σκέψεις 27 έως 29 της παρούσας αποφάσεως δεν μπορεί να επιτευχθεί εξίσου αποτελεσματικά με μέτρα που περιορίζουν λιγότερο το ενδοκοινοτικό εμπόριο.

Εναπόκειται στο αιτούν δικαστήριο να εξακριβώσει:

— αν η κατάρτιση και οι μεταγενέστερες τροποποιήσεις του εθνικού καταλόγου των ειδών θηλαστικών των οποίων επιτρέπεται η κατοχή στηρίζονται σε αντικειμενικά κριτήρια και δεν εισάγουν δυσμενείς διακρίσεις·

— αν προβλέπεται διαδικασία παρέχουσα στους ενδιαφερομένους τη δυνατότητα να επιτύχουν την εγγραφή ειδών θηλαστικών στον κατάλογο αυτό, αν είναι ευχερής η πρόσβαση στην εν λόγω διαδικασία, αν αυτή δεν είναι υπερβολικά χρονοβόρα και αν προβλέπεται η δυνατότητα ασκήσεως προσφυγής ενώπιον δικαστηρίου σε περίπτωση αρνήσεως της διοικήσεως να προβεί στη σχετική εγγραφή, αρνήσεως η οποία πρέπει να αιτιολογείται·

— αν οι αρμόδιες διοικητικές αρχές μπορούν να απορρίπτουν τις αιτήσεις εγγραφής κάποιου είδους θηλαστικών στον εν λόγω κατάλογο ή τις αιτήσεις

χορηγήσεως κατά παρέκκλιση ατομικής αδείας κατοχής ειδών που δεν παρατίθενται στον εν λόγω κατάλογο μόνο σε περίπτωση που η κατοχή των οικείων ειδών ενέχει ουσιαστικό κίνδυνο για τη διασφάλιση των προαναφερομένων συμφερόντων και αναγκών και

— αν οι προϋποθέσεις οι οποίες προβλέπονται για την κατοχή ειδών θηλαστικών που δεν απαριθμούνται στον ως άνω κατάλογο, όπως αυτές περί των οποίων γίνεται λόγος στο άρθρο 3 bis, παράγραφος 2, σημεία 3, στοιχείο b, και 6, του νόμου περί προστασίας των ζώων, είναι αντικειμενικά δικαιολογημένες και δεν βαίνουν πέραν των όσων απαιτούνται για την επίτευξη του σκοπού τον οποίο επιδιώκει η εθνική ρύθμιση στο σύνολό της.

(υπογραφές)